

SPREMNA BESEDA

Mengore ali Sveta Marija pri Tolminu je starodavna Božja pot v častitljivi volčanski pražupniji. Marijina cerkva na grebenu predalpskega hribovja nad Volčami, ob vznožju katerega se vije reka Soča, je od 14. stoletja tesno povezana z usodo prebivalstva Tolminske in Gornjega Posočja. Turški vdori, kobilice, sušne letine, potresi in druge naravne in zgodovinske ujme so ljudi gnali pod Marijino varstvo; tod so se zbirali puntarski 'jogri' in načrtovali boj za staro pravdo, med I. svetovno vojno so Mengore postale nepremagljiva trdnjava umirajočega Avstroogrškega cesarstva in prav na tem hribu je na stotine vojakov še zadnjič izgovorilo besedo Mama.

Leta 1928 je iz vojnih razvalin ponovno zablestela obnovljena cerkev Mengorske Marije, opremljena z ekspresionističnimi poslikavami Toneta in Mare Kralj, h kateri se je v času fašizma zgrinjala vse večja množica romarjev iz raznih krajev in vseh stanov.

Na pobudo 'mengorskega očka' – Alojza Kodermaca – župnika v Volčah so bile leta 1932 ob poti na Mengore pozidane kapelice križevega pota, pred katerimi so romarji in domačini z molitvijo in pesmijo ohranjali in utrjevali 'materino' besedo in tako so Mengore postale ena sama velika učilnica slovenske kulture.

Časi II. svetovne vojne in po njej so nasilno posegli v dušo ljudstva in mu poskušali iztrgati Marijino materinsko varstvo; eno izmed takih dejanj je bilo porušenje kapelic križevega pota leta 1954.

Napočil je čas, da 'gora', ki je bila priča tolikega gorja, postane znamenje življenja, svetlobe in upanja! Zato odločitev za ponovno postavitev križevega pota na Mengore.

Kot v Kosovelovi poeziji 'bolečina vzcveti v lepoto' se v mozaičnih podobah Rupnikovega križevega pota, ki simbolizirajo stoletno bojevanje za staro pravdo, pravico obstoja in biti ljudstva ob Soči, trpljenje preliva v likovno simfonično pesnitev večne Lepote, ki vedno znova daje smisel življenjski poti vsakega človeka.

In to je bil eden izmed umetnikovih namenov pri snovanju Mengorskega križevega pota: z Lepoto ozdraviti starodavne in nedavne rane. Ob nerazumljivem pritlehnem dejanju skrunitve teh umetnin, ki se je zgodilo neke noči v letu po tem, je priznani slovenski esteti pristavil, da je to le dokaz, da je bil ta križev pot postavljen na pravo mesto.

Smelo zveni trditev, ki jo je Dostojevski zapisal v romanu Idiot, da bo Lepota rešila svet, vendar nič manj smelo ni prepričanje, da je tudi v vsakem človeškem bitju nekaj lepega in dobrega.

S sonetnim vencem PASIJON MENGORE, ki ga je Leon Oblak napisal pod vtisom Rupnikovih vrhunskih podob v mozaiku, se k ustvarjalcem, ki so jim Mengore vzbudile umetniški navdih, pridružuje novo ime.

Vsem bralkam in bralcem te meditativne pesnitve naj bo tudi ta križev pot v spodbudo, kako vsak dan znova temo presvetliti na sveti poti, ki pelje v odrešenje.

*Silvester Gaberšček
Ljubljana, februar 2010*